

Helsingfors/Mariehamn 1.11.2023

Nr 47/23

Hänvisning Ålands lagtings skrivelse
20.9.2023, nr 237/2023.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över landskapslag om ändring av vattenlagen för landskapet Åland, antagen av lagtinget 20.9.2023.

Landskapslagens huvudsakliga innehåll

I vattenlagen intas stadganden om inrättande och indragning av farleder för den lokala sjötrafiken. Bestämmelserna om vattenskyddsområden förtydligas och utvidgas. Nya bestämmelser om vattenuttag vid vattenbrist införs.

Lagstiftningsbehörigheten

Lagstiftningsbehörigheten gällande landskapsregeringen, byggnads- och planväsendet, grannelagsförhållanden, natur- och miljövård, friluftsliv, vattenrätt samt båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken tillkommer landskapet enligt självstyrelselagens 18 § 1, 7, 10 och 21 punkter. Vattenrätten kan inbegripa även andra rättsområden som direkt sammanhänger med nyttjande av vatten och vattenområden.

Vid lagstiftningskontrollen bör även tas ställning till förhållandet mellan den nu ifrågavarande lagstiftningen och Finlands grundlag, eftersom stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen.

Enligt 15 § i grundlagen är vars och ens egendom skyddad och bestämmelser om expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning ska utfärdas genom lag. I dessa ärenden är dock även grundlagens 20 § betydelsefull, som anger att var och en bär ansvar

för naturen och dess mångfald och kulturarvet. Landskapslagens bestämmelser om inrättande av farleder och vattenskyddsområden och de skyddsföreskrifter som härvid utfärdas kan inverka på ägarens eller innehavarens möjligheter att utnyttja ett vattenområde. Med anledning härav utvidgas bestämmelserna i vattenlagens 7 kap. om ersättning och inlösen. Även den förlust av förmåner som tillämpningen av bestämmelserna i landskapslagens 12 kap 2a och 2 b § medför ska kompenseras enligt bestämmelserna i vattenlagens 7 kap.

Enligt landskapslagens 7 kap. 9 § 1 mom. ska för nyttjande av vattenområde enligt 3 kap. 7, 8 och 8a § ersättning dock inte betalas om inte annat gäller enligt 2 mom. Paragrafen gäller skada förorsakad för farleds inrättande, och genom den nu företagna ändringen utökas bestämmelsen till att även gälla den nya 8a §. Ålandsdelegationen konstaterar härvid att 10 kap. 9 § 2 mom. i rikets vattenlag (FFS 587/2011, nedan rikslagen) anger att huvudmannen för en farled är skyldig att reparera eller ersätta en förlust av förmån som orsakas av att en farled inrättas eller av sedvanlig användning av farleden, om det inte ska anses skäligt att skadan ska tålas. I utlåtande 17.8.1995 gällande den av lagtinget 10.4.1995 antagna vattenlagen för landskapet Åland, vars 9 § 1 mom. innebar att ersättning för nyttjande av vattenområde som farled beträffande placering av muddermassor från farled och placering av anordningar samt rätt att använda naturföremål och att avlägsna sikthinder inte skulle erläggas ersättningar, anförde Högsta domstolen bl.a. följande beträffande landskapslagens 3 kap.:

” Kapitel 3 gäller förfogande av annans egendom. I kapitlet regleras förutsättningarna för att utan ägares eller rättsinnehavares medgivande ta annan tillhörig egendom i anspråk eller på annat sätt använda annans egendom eller inverka på annans rätt till egendom. Bestämmelserna gäller ingrepp i enskilds egendom vilken är skyddad enligt grundlag. I rikets vattenlag ingår motsvarande stadganden om inlösen och nyttjande av vattenområden och vid vattenområden belägna markområden. Dessa stadganden har kunnat intas i rikets lag med stöd av lagen om beviljande av vissa rättigheter med avseende å nyttjande av vatten (266/61), vilken tillkommit i den ordning 67 § riksdagsordningen föreskriver. Då begreppet vattenrätt i självstyrelselagen skall förstås på ovan angivet sätt finner Högsta domstolen att ifrågavarande bestämmelser hör till landskapets behörighetsområde trots att riket enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen har lagstiftningsbehörighet i fråga om avvikelse från grundlag.”

Ålandsdelegationen noterar att nämnda rikslag (266/61) inte längre är i kraft, men Ålandsdelegationen konstaterar att utlåtandet fortfarande är relevant för bestämmande av landskapets behörighet.

Beträffande 7 kapitlet i nämnda landskapslag anförde Högsta domstolen i utlåtandet 17.8.1995 följande:

” I lagtingsbeslutets 7 kapitel ingår bestämmelser om ersättning och inlösen. Dessa bestämmelser hör enligt vad ovan anförts om definitionen för området vattenrätten till landskapets behörighetsområde..”

I vattenlagen för landskapet Åland stadgas i 7 kap. 9 § 2 mom. om ersättning när nyttjandet av farleden medför en avsevärd inskränkning av möjligheterna att utöva enskild rätt till fiske eller om en anläggning eller anordning som lovligen uppförts för utövandet av viss rätt blir onyttigt. Ålandsdelegationen konstaterar att denna ersättningsbestämmelse är snävare formulerad än 10 kap. 9 § 2 mom. i rikets vattenlag. I lagförslaget har inte ersättningssystemet granskats som helhet t.ex. om det är möjligt att få kompensation när man beviljar rätt att nyttja annans vattenområde enligt 3 kap. 7 och 8 §§. Ersättningen enligt 7 kap. 9 § 2 mom. torde dock vara full ersättning eftersom inget annat har stadgats.

Ålandsdelegationen anser för sin del att de aktuella stadgandena i landskapslagen i enlighet med 18 § 21 punkten i självstyrelselagen begränsar sig att gälla farleder för den lokala sjötrafiken, vilket uttryckligen framgår av den nya 8a paragrafen. I enlighet med Högsta domstolens ovan beskrivna utlåtande är bestämmelserna om ersättning och inlösen till denna del att hänföra till landskapets behörighetsområde gällande vattenrätten.

En delegeringsfullmakt intas i landskapslagens 3 kap. 8a § 4 mom., som berättigar landskapsregeringen att i landskapsförordning inta närmare bestämmelser om förfarandet vid inrättande av en farled och indragning av en farled. Med beaktande av den reglering om farleder som finns i landskapslagen och den gällande vattenlagen för landskapet Åland kan delegeringsstadgandet inte anses beröra grunderna för individens rättigheter och skyldigheter eller frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Förordningsfullmakten kan därigenom anses uppfylla de förutsättningar för delegeringar som anges i självstyrelselagens 21 § 1 mom., som motsvarar grundlagens 80 § 1 mom. Av paragrafens 1 och 2 mom. framgår uttryckligen att delegeringsfullmakten begränsas till att gälla farleder för den lokala sjötrafiken.

Straffbestämmelsen i landskapslagens 9 kap. 9 § kan med stöd av 18 § 25 punkten i självstyrelselagen intas.

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen hör lagstiftningsbehörigheten gällande rättsskipning till riket med beaktande av vad som stadgas i 25 och 26 §.

Allmänna bestämmelser om verkställande av förvaltningsbeslut finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (FFS 808/2019). Enligt 122 § 1 mom. får ett beslut inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Besvär hos högsta förvaltningsdomstolen utgör enligt 2 mom. dock inte ett hinder för verkställighet av beslutet i ett sådant ärende där det behövs besvärstillstånd. Verkställigheten får dock inte inledas, om besvären skulle bli meningslösa till följd av verkställigheten. Enligt 3 mom. får ett beslut verkställas trots att det inte vunnit laga

kraft, om 1) så föreskrivs i lagen, 2) beslutet till sin natur är sådant att det ska verkställas omedelbart, 3) verkställigheten med hänsyn till ett allmänt intresse inte kan skjutas upp.

Enligt 15 kap 7 § 1 mom. i rikslagen (FFS 587/2011), sådan paragrafen lyder efter lagändring (FFS 822/2019), får ett projekt inte inledas förrän beslutet som tillåter projektet vunnit laga kraft. Besvär som gäller ersättningar hindrar inte att projektet inleds. På beslutet som meddelas med stöd av rikets vattenlag tillämpas inte det som i 122 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft.

Enligt landskapslagens 5 kap. 3 § 4 mom. första mening kan landskapsregeringen bestämma att ett beslut att inrätta ett vattenskyddsområde ska efterlevas trots eventuellt besvär. Ålandsdelegationen noterar att motsvarande bestämmelsen finns i 4 kap. 11 § 3 mom. i rikslagen. Bestämmelsen, som berör rättsskipning, kan därigenom intas i landskapslagen.

Däremot finns i rikslagen inte någon bestämmelse som skulle motsvara stadgandet i landskapslagens 3 kap. 8a § 1 mom. andra mening om att besvär över landskapsregeringens beslut om inrättande eller ändring av en farled för den lokala sjötrafiken inte utgör hinder för att det verkställs, om inte besvärsmyndigheten vid prövning av beslutets laglighet beslutar annat.

Ålandsdelegationen konstaterar att den generella frågan om verkställighet av förvaltningsbeslut som endast laga kraft kunna hänföra sig till rikets behörighet inom förvaltningsrättsskipning. Enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden (FFS 808/2019) är det dock möjligt att föreskriva annorlunda i lag, även i landskapslag inom landskapets rättsliga materiella behörighetsområde. På grund av detta faller även landskapslagens 3 kap. 8a § 1 mom. andra mening inom landskapets lagstiftningsbehörighet fastän det inte finns motsvarande bestämmelsen i rikets lag FFS 587/2011 angående vattenrättsliga projekt.”

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagen faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Lampi, Leino-Sandberg och Siitari.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare